



GLADSAXE



Læsning i Gladsaxe

Beskrivelse af arbejdet med læsning
i Gladsaxes skoler

**”Vi er optaget af,
at alle elever skal
lære at lære,
og at de skal lære
så meget, de kan.”**

Indholdsfortegnelse

Forord	4
Indledning	6
Skriftsproglig udvikling og literacy	8
Gladsaxe Læseformel.....	9
Læsning og skrivning i fagene	10
Læsning i skolen - rammer og strategi	16
Kapacitetsopbygning	18
Udvikling af sprog og kommunikation i dagtilbuddet.....	21
Læselæring gennem hele skoleforløbet	24
Børn i læsevanskeligheder	46
Nyttige links	54

Forord

I Gladsaxes skoler har vi en fælles ambition om, at vores elever trives og udvikler alsidige, personlige og faglige kompetencer og potentialer gennem hele skoleforløbet.

Med det udgangspunkt tilrettelægger, afprøver og justerer vi vores pædagogiske og didaktiske praksis for at skabe bedst mulige betingelser for alle børns deltagelse gennem en inkluderende, aktiverende og respektfuld praksis.

At kunne læse er fundamentet for læring i alle fag og derved omdrejningspunkt for læring gennem hele skoleforløbet. Derfor er det alles opgave at arbejde med elevens læseudvikling, ligesom vi arbejder systematisk med at indsamle og bruge data til at følge elevernes læringsprogression, motivation og trivsel.

Ledelse, lærere og pædagoger skaber sammen rammerne for undervisning og læreprocesser, hvor alle elever bliver tilpas udfordret, motiveret og lærer hver dag.

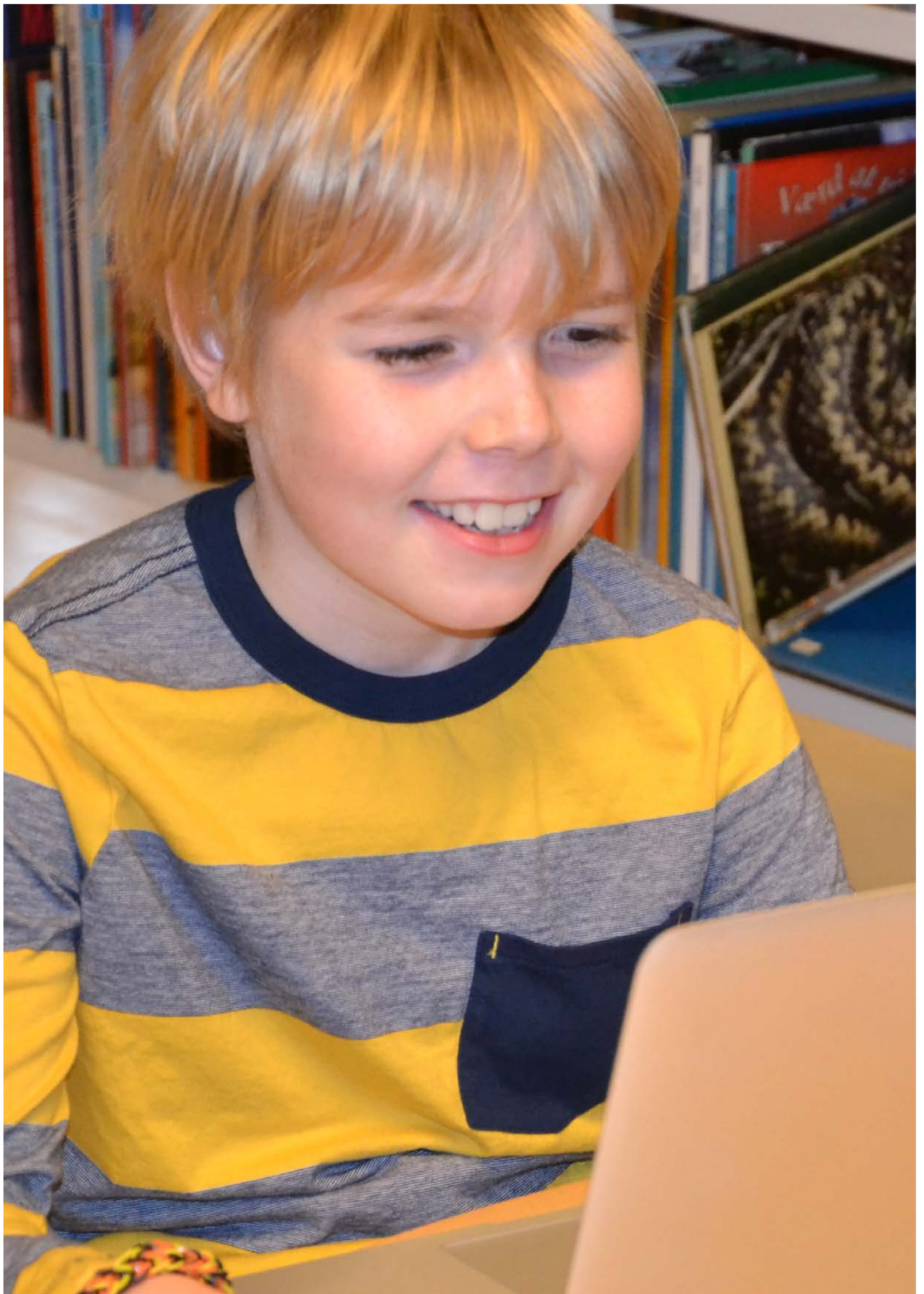
I *Læsning i Gladsaxe - Beskrivelse af arbejdet med læsning i Gladsaxes skoler* kan du læse om, hvordan vi arbejder med læsning i fagenes undervisning og læreprocesser, både overordnet betragtet og mere konkret gennem skoleforløbet.

Du kan også læse om, hvordan vi samarbejder om elevernes læseudvikling med forældre og med hinanden på skolen og på tværs af skoler.

Det er vores fælles ide, at vi når længere, når vi arbejder sammen, deler viden og ideer, og når vi har en klar ramme for, hvordan og med hvad vi arbejder mod målene.

God læse- og arbejdslyst.

LOS - Ledelse Og Strategi, 2021



Indledning

Vi har siden 2016 arbejdet ud fra en fælles læsehandleplan udarbejdet af læsevejledere og ledere fra alle skoler. Dette arbejde fortsætter vi ud fra denne reviderede plan Læsning i Gladsaxe.

I folkeskolen er målet at alle børn skal udfordres, så de bliver så dygtige de kan, og folkeskolen skal mindske betydningen af social baggrund i forhold til faglige resultater. Andelen af dygtige elever i dansk og matematik skal stige år for år, og mindst 80 % af eleverne skal opnå gode resultater i læsning og matematik i de nationale test. Tilsvarende skal andelen af elever med dårlige resultater i de nationale test for læsning og matematik reduceres år for år.

I Gladsaxe Kommune arbejder vi målrettet med at realisere disse mål, og vi har derfor iværksat en ambitiøs udvikling af læringsmiljøet på alle vores skoler. Vores skoler er for alle børn, og vi har et læringsmiljø præget af mangfoldige deltagelsesmuligheder, tryghed og differentierede faglige udfordringer. Vi udvikler den synligt lærende skole og har fokus på den synligt lærende elev, brug af stilladsering af læreprocesserne, blandt andet ved hjælp af SOLO og feedback i undervisningen, og systematisk brug af data. Med dette udgangspunkt opstiller hver enkel skole i kommunen egne progressionsmål for læsning, på skoleplan såvel som på de enkelte årgange og for hver elev.

Vi følger elevernes læseudvikling og læseniveau ved hjælp af Hogrefes testmateriale, hvor vi kommunalt indsamler læseresultater fra Hogrefes Tekstlæseprøve 3 fra alle 3. klasser årligt. Derudover følger vi elevernes resultater ved hjælp af nationale test og folkeskolens afgangsprøver.

Læsning i Gladsaxe er en beskrivelse af mål og indsatser i arbejdet med læseudvikling i skolerne i Gladsaxe. Med begrebet læsning forstår vi alt, hvad der knytter sig til børns skriftsproglige udvikling, sprogudvikling og kommunikation, og vi uddyber vores læsebegreb i et afsnit for sig. Handleplanen er udarbejdet af Skoleafdelingen, skolernes ledelser og læsevejledere. Dagtilbudsområdet har ligeledes bidraget.

Læsning i Gladsaxe er opdelt i fire afsnit og suppleres med en række bilag

1

Vores grundlæggende forståelse af læsning og en fælles læseformel

Måden, hvorpå vi ser læsning, er betydende for, hvordan vi understøtter børns læseudvikling. I afsnittet redegøres for en forståelse af læsning, og en fælles model for læsning præsenteres; *Gladsaxe Læseformel*. Desuden beskrives arbejdet med sprog og læsning i skolens forskellige fag.

2

Struktur og strategi på læseområdet i Gladsaxes skolevæsen

Afsnittet beskriver indledningsvist rammerne for arbejdet med brug af data. Efterfølgende beskrives, hvordan vi løbende sikrer kapacitetsopbygning i organisationen på læseområdet. Ledere, læsevejledere og læreres opgaver og ansvar i arbejdet med elevernes læseudvikling beskrives, herunder hvordan der skal og kan arbejdes med udviklende samtaler om elevernes læseudvikling på læringskonferencer og i kompetenceteam. Læseskolen beskrives, og det beskrives desuden, hvordan dagtilbuddets arbejde med sprog og kommunikation er en forudsætning for den gode læseudvikling i skolen. Endeligt beskrives samarbejdet med forældrene om barnets læseudvikling.

3

Læselæring og didaktik i skoleforløbet

Dette afsnit beskriver mere specifikt, hvordan der skal og kan arbejdes med læsning i danskfaget igennem skoleforløbet, herunder kompetencemål, videns- og færdighedsmål og fokus i læreprocesserne, sat i forhold til Gladsaxe Læseformel.

4

Elever i læsevanskeligheder

Afsnittet beskriver vores syn på vanskeligheder i læsning, herunder ordblindhed og sproglige vanskeligheder inklusive elever med andet modersmål end dansk. Desuden beskrives en guideline i arbejdet med disse elever.



Bilag og links

Bilagene er et forsøg på at samle de dokumenter, vi anvender på læseområdet lige nu og desuden at bidrage med en række hjælpeværktøjer som tjeklister og skabeloner. Bilag og links findes i den digitale udgave af denne publikation, som ligger på gladsaxe.dk/skole

Skriftsproglig udvikling og literacy

– en fælles læseforståelse

Når vi taler om læsning, taler vi om flere samtidige og indbyrdes afhængige processer og færdigheder. Derfor er det vigtigt med en fælles grundforståelse af læsning, når vi arbejder med at skabe bedst mulige rammer for børnenes læring og udvikling.

Læsning og skrivning er to sider af samme sag, nemlig brug af skriftsproget. Når man lærer at læse og skrive og dermed udvikler sin læsning og skrivning, kaldes det skriftsproglig udvikling.

Literacy er en lidt bredere forståelse som samlet forstås som læsning, skrivning og sprog i forskellige modaliteter, der tilegnes, udvikles og anvendes af børn og unge i forskellige sammenhænge, både i og uden for skolen. Literacy kan betegnes som vores ressourcer og færdigheder i at afkode, forstå og anvende tegn¹. Vi udvikler og anvender vores literacy i de sociale og kulturelle sammenhænge, vi indgår i.

I denne handleplan bruger vi betegnelsen læsning. Det gør vi af flere grunde. Dels er begrebet literacy et engelsk begreb, og vi ønsker at benytte et dansk begreb, der umiddelbart kan forstås af alle.

Begrebet skriftsproglig udvikling kan let lede tanker hen på skrivning og skriftlig fremstilling, og man skal være forholdsvis meget inde i området for at vide, at der er tale om læsning og produktion af skriftsprog, som er forskellig fra talesprog. Desuden ønsker vi den lidt bredere forståelse, som kendes fra literacy.

Vi forstår begrebet læsning på samme komplekse måde som literacy. Det vil sige, at vi både er optaget af læsning, skrivning, sprog og kommunikation, når vi taler læsning.

Der er altså mange elementer i det at læse og bruge skriftsproget, som skal tænkes med i forståelsen og planlægningen af undervisningen. Der er mange måder at gribe læseundervisningen an på. I arbejdet med at beskrive denne kompleksitet, har vi blandt andet taget udgangspunkt i Jeppe Bundsgaards udvidede læseformel². Vi har udarbejdet vores egen læseformel til brug i Gladsaxe Kommune. Denne læseformel repræsenterer de områder, vi i Gladsaxe Kommune ser som afgørende faktorer, når man skal forstå og tænke hele vejen rundt om læsning.

¹ Fra Videnscenter om Læsning

² Jeppe Bundsgaards læseformel beskrives på Systime.dk Se link sidst i dokumentet

Gladsaxe Læseformel

$$\text{Læsning} = \text{Afkodning} \times \text{Forståelse} \times \text{Genre} \times \text{Motivation}$$

Gladsaxe Læseformel illustrerer den kompleksitet, læsning består af. Den viser de faktorer, som er afgørende for, om man forstår, hvad man læser og kan bruge teksten. Læseformlen er opbygget som en matematisk formel med gangetegn mellem de komponenter, der spiller sammen i læsning. Dette for at understrege, at ingen komponenter kan undværes; ganger man med nul får man nul.

Formlen er også et redskab til læreren, som gennem hele skoleforløbet kan danne baggrund og ramme for den undervisning og de evalueringsaktiviteter, som tilrettelægges omkring elevernes læseudvikling.

Læseformlen viser, at eleverne må udvikle sig på mange forskellige viden- og kundskabsområder for at blive gode og kompetente læsere, og at læsning ikke kan reduceres til at indbefatte nogle få og enkle processer. Det betyder også, at eleverne for at udvikle deres læsefærdighed og læseforståelse igennem skoleforløbet skal undervises, udfordres, udvikles og evalueres i forhold til alle områder i formelen.

L Læsning	=	A Afkodning	x	F Forståelse	x	G Genre	x	M Motivation
		Førlæsning - Forhåndskendskab - Forforståelse - Forventning - Viden om genre		Ordforståelse - Ordkendskab - Ordenes betydning i situationen - Fagligt ordkendskab		Kontekst - Den sammenhæng teksten forekommer i - Viden om verden		Læseformål - Viden om hvorfor teksten læses - Læse for at - lære - opleve - gøre
		Afkodning - Afkodning af skrift tegn - Analyse og syntese		Tekstforståelse - Læse på linjerne - Inferens - Læse mellem linjerne - Læse bag linjerne		Læseform - Læsestrategi - Angrebsteknik - Faglig læsestrategi - Viden om teksttyper - Notatteknikker		Læreprojekt - At læse en tekst for at gøre noget med den: - Få en oplevelse - Finde en oplysning - Forstå et fænomen - Få ny viden
		Medlæsning - Afkodning af - Billeder - Layout - Ordbilleder - Ikoner		Scenarieforståelse - Forhåndskendskab - Forforståelse - Forventning - Viden om genre				

Læsning og skrivning i fagene

– at lære et fag er at lære et nyt sprog

Sproglig udvikling er et af de tre tværgående temaer i Fælles Mål, som alle fag skal have fokus på. Sproglig udvikling handler om skolens og fagenes målrettede arbejde med elevernes tilegnelse af fagenes sprog, ordforråd og tekster, så eleverne bliver dygtige til at tilegne sig det faglige indhold og kommunikere mundtligt og skriftligt i fagsprog. Man kan sige, at eleverne lærer gennem sprog og – sprog gennem fag. Fagene skal derfor i forhold til det faglige indhold arbejde med de fire sprogfærdigheder: **lytte, samtale, læse og skrive**.

Eleverne skal bruge (fag)sprog for at lære (fag)sprog. I undervisningen er det naturligt at veksle mellem aktiviteter, hvor eleverne henholdsvis lytter, (sam)taler, læser og skriver. Dermed får eleverne afprøvet nyt sprogbrug i forskellige sammenhænge.

Det er særligt vigtigt at planlægge aktiviteter, hvor eleverne skriver og taler sammen, da de er produktive og aktive, når de taler og skriver. Ikke mindst skrivning kan føre til dybdelæring, idet eleverne, når de skriver, internaliserer og omsætter viden.

To centrale dele af sproglig udvikling

Sproglig udvikling kan beskrives ved to centrale dele, der angår både det mundtlige og skriftlige sprog i fagene:

- Ordkendskab
- Teksters formål og struktur

Til hver af disse to dele er der udarbejdet generiske mål, som er omsat til fagligt relevante mål i alle fag i Fælles Mål. I nogle fag benævnes de sprog og skriftsprog, i andre kommunikation, ordkendskab eller faglig læsning og skrivning, men de har alle udgangspunkt i ordkendskab og teksters formål og struktur. Læs mere om de opsatte generiske mål på emu.dk.

Sprog og læsning i alle fag er en væsentlig opgave for hele teamet omkring klassen.

Eksempler på sproglige mål i fagene

I faget historie er benævnelsen for det sproglige færdigheds- og vidensområde: sprog og sprogbrug.

Herunder ses et udsnit progressionen i sproglige mål for faget historie efter 4., 6. og 9. klassetrin.

	Sprog og skriftsprog	
4. kl.	Eleven kan læse enkle, historiske kilder og udtrykke sig sprogligt enkelt om deres indhold.	Eleven har viden om enkle fagord og begreber og historiske kilders formål og struktur.
	Sprog og skriftsprog	
6. kl.	Eleven kan læse historiske kilder og udtrykke sig mundtligt om deres indhold og formål.	Eleven har viden om fagord og begreber og historiske kilders formål og struktur.
	Sprog og skriftsprog	
9. kl.	Eleven kan målrettet læse historiske kilder og sprogligt nuanceret udtrykke sig mundtligt og skriftligt om historiske problemstillinger.	Eleven har viden om komplekse fagord og begreber samt historiske kilders formål og struktur.

Kildearbejde, eksempel for 6. klassetrin

Klassetrin	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål					
Efter 6. klassetrin	Eleven kan med afsæt i enkle problemstillinger anvende kildekritiske begreber til at gøre rede for fortolkninger af fortiden.		Historiske problemstillinger		Kildeanalyse		Sprog og skriftsprog	
		1.	Eleven kan identificere historiske problemstillinger.	Eleven har viden om kendetegn ved historiske problemstillinger.	Eleven kan bruge kildekritiske begreber i arbejdet med historiske spor, medier og andre udtryksformer.	Eleven har viden om kildekritiske begreber.	Eleven kan læse historiske kilder og udtrykke sig mundtligt og skriftligt om deres indhold og formål.	Eleven har viden om fagord og begreber og historiske kilders formål og struktur.
		2.	Eleven kan formulere enkle historiske problemstillinger.	Eleven har viden om kriterier for opstilling af enkle historiske problemstillinger.	Eleven kan vurdere brugbarheden af historiske spor, medier og andre udtryksformer til at belyse historiske problemstillinger.	Eleven har viden om kildekritiske begreber.		

Faget natur og teknologi har kompetenceområdet *kommunikation*, som er bygget op omkring de sproglige færdigheds- og vidensområder: *formidling, ordkendskab og faglig læsning og skrivning*.

Kommunikation, eksempel for 4. og 6. klassetrin

Klassetrin	Kompetence-mål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål					
Efter 4. klassetrin	Eleven kan beskrive enkle naturfaglige og teknologiske problemstillinger.		Formidling		Ordkendskab		Faglig læsning og skrivning	
		1.	Eleven kan formidle egne data mundtligt og skriftligt.	Eleven har viden om medier og formidlingsformer.	Eleven kan mundtligt og skriftligt anvende centrale fagord og begreber.	Eleven har viden om fagord og begreber.	Eleven kan læse og skrive enkle naturfaglige tekster.	Eleven har viden om enkle naturfaglige teksttypers formål og struktur.
		2.						
Efter 6. klassetrin	Eleven kan kommunikere om natur og teknologi.		Formidling		Ordkendskab		Faglig læsning og skrivning	
		1.	Eleven kan argumentere om enkle forhold inden for natur og teknologi.	Eleven har viden om enkel naturfaglig argumentation.	Eleven kan mundtligt og skriftligt udtrykke sig med brug af naturfaglige og teknologiske fagord og begreber.	Eleven har viden om naturfaglige og teknologiske fagord og begreber.	Eleven kan læse og skrive naturfaglige tekster.	Eleven har viden om naturfaglige teksters formål og opbygning.
		2.	Eleven kan diskutere enkle problemstillinger om natur og teknologi.	Eleven har viden om enkle naturfaglig kildekritik.				

Bindende rammer i Fælles Mål

Vejledende færdigheds- og vidensmål



Ordkendskab

Fagord og begreber er vigtige for at forstå det faglige indhold, som formidles i fagenes tekster og lærerens mundtlige oplæg, og derfor skal læreren understøtte, at elever lærer dem. De allervigtigste ord og begreber kan eleverne arbejde grundigt med i udfyldelsen af for eksempel ordkort og andre grafiske modeller. Øvrige nye fagord og begreber kan læreren lave elevvenlige forklaringer til, så eleverne let kan få en simpel faglig definition på ordet under for eksempel læsningen.

Teksters formål og struktur

Det er vigtigt at præsentere eleverne for, at en tekst altid har et formål, det kan være at underholde, oplyse, debattere eller instruere. Formålet med teksten styrer måden, den er skrevet på – og dermed også måden, eleverne skal læse teksten på. Når eleverne kender formålet med en tekst, kan de meget lettere læse og forstå en tekst.

I en skolesammenhæng vil nedenstående tekster være de mest brugte:

- # Berettende (fortælling, logbog, historier)
- # Instruerende (opskrifter, spilleregler, ordensregler)
- # Beskrivende (naturvidenskabelige definitioner, beskrivelse af tid, sted og personer)
- # Forklarende (naturvidenskabelige og historiske redegørelser)
- # Argumenterende (debatter, diskussioner, essays)

I alle fag vil ovenstående teksttyper forekomme i større eller mindre grad. For eksempel vil beskrivelser og forklaringer være en stor del af de naturfaglige fags tekstrepertoire, men også forekomme i de øvrige fag. Argumentation vil ofte benyttes i de humanistiske fag og instruktioner, måske især i idræt og madkundskab, men også i

andre fag. Netop de mange fælles træk på tværs af fagene giver god mulighed for, at for eksempel et årgangsteam kan samarbejde om at styrke elevernes strategier, når de læser og bruger forskellige teksttyper.

Undervisningens tilrettelæggelse

For at prioritere elevernes sproglige udvikling er det nødvendigt, at faglæreren planlægger undervisning, der både støtter eleverne i at lære og øve nye fagord, men også har fokus på, hvordan eleverne skal læse og skrive tekster med forskellige formål og struktur.

I forbindelse med tilrettelæggelse af en undervisning, hvor elevernes sproglige udvikling tilgodeses, kan læreren indledningsvist overveje, hvilke ord og hvilke teksttyper, eleverne kender til i forvejen, for eksempel fra tidligere forløb. Herefter kan læreren se sit planlagte undervisningsforløb igennem med henblik på hvilke nye ord, eleverne skal lære, og hvilke typer af tekster, eleverne skal skrive eller læse. På baggrund heraf kan der sættes sproglige mål for undervisningens indhold, for eksempel at eleverne skal lære 10-12 nye fagord og lære at skrive/læse en instruktion. De sproglige mål og de faglige mål skal altid understøtte hinanden.

Overvej eventuelt følgende spørgsmål i planlægningen af et undervisningsforløb:

1. Hvilke sproglige krav stiller undervisningsforløbet? (ordforråd/tekster)
2. Hvilke sproglige ressourcer har eleverne i forvejen? Hvilke har de ikke?
3. Hvad skal eleverne lære?
4. Hvordan skal eleverne øve/lære det?

Sproglig stilladsering på mikro- og makro-niveau

Mikrostilladsering handler om elevens udvikling af sit sprog i samtale med læreren. Makrostilladsering handler om, at undervisningen tilrettelægges som trinvis sprogbrugssituationer, hvor det faglige og det sproglige er knyttet tæt sammen, og hvor eleverne trin for trin støttes, så både deres faglige niveau og sproglige færdigheder udbygges fra hverdagssprog til fagsprog.

Før-, under- og efteraktiviteter med fokus på læsning og sprog

Det er en god ide at opdele undervisningen i før-, under- og efterfaser med særligt henblik på sproget. Læreren forklarer eleverne, hvad aktiviteterne går ud på, og hvordan de skal arbejde med aktiviteterne, men også hvilke nye ord og tekster, eleverne kommer til at møde og lære.

Før-aktiviteter

For at forberede eleverne på nye ord og tekster kan læreren benytte forskellige aktiviteter, der både kan udføres af lærer og elever.

- Mindmap til synliggørelse af forhåndsviden.
- Elevvenlige ordforklaringer på tekstens centrale fagord og begreber.
- Grafisk model, der viser sammenhængen mellem centrale informationer i teksten og dermed udgør et skelet, som eleverne kan hænge deres viden op på.
- Synliggørelse af formålet/formålene med læsning af teksten (herunder om teksten skal informere eleverne, om den skal instruere dem til et forsøg, eller om den skal forklare faglige sammenhænge).
- Læreren viser teksten på en interaktiv tavle, viser tekstens struktur og udpeger og forklarer, hvad centrale dele af teksten hver især bidrager med.

Under-aktiviteter

Eleverne skal have mulighed for at bearbejde og systematisere den nye faglige viden og det nye ordforråd samt udvikle læsestrategier i forhold til fagtekster. Eksemplerne nedenfor kan gøres i fællesskab i klassen, i mindre grupper eller af den enkelte elev.

- Markering af vigtige steder i teksten, for eksempel i form af marginnotater, understregning af afsnittenes emnesætninger og udfyldelse af mindmap til synliggørelse af ny viden.
- Eleven søger efter oplysninger svarende til læseformålene.
- Løbende opsummering (gerne skriftligt).
- Eleven forudsiger, hvad det næste i teksten vil være.

Efter-aktiviteter

Eleverne skal anvende og konsolidere den nye faglige viden i korrekt sprog samt udvikle et (meta) sprog at tale om sprog og tekster på.

Eleverne gengiver tekstens centrale elementer i en ny form, for eksempel ved at:

- # Opsummere tekstens hovedindhold i et resumé
- # Ændre teksttypen til en anden teksttype (for eksempel fra instruerende tekst til forklarende tekst)
- # Udarbejde en grafisk forståelsesmodel over centrale elementer i teksten (for eksempel et årsag-følgkort/et flowdiagram, en tidslinje, et venn-diagram (mængde), et trædiagram (rangordning)).
- # Eleven evaluerer sin egen tekst i forhold til fokuspunkter som for eksempel brug af fagord, nominaliseringer, sætningsforbindere, afsender-modtagerforhold, anvendelse af strategier, opnået læring, udfordringer etc.

Refleksion i fagteamet

- # Hvordan kan vi sikre, at vi i årets undervisningsforløb har en god fordeling af aktiviteter, der styrker elevernes lytte-, læse-, tale- og skrivefærdigheder? Overvej også, hvordan I kan kvalificere eksisterende undervisningsforløb med henblik på relevante sproglige aktiviteter.
- # Gå på jagt i fagets tekster for at blive klogere på fagets sprog, ordforråd og teksttyper. I kan for eksempel analysere, hvilke teksttyper der optræder i læremidlerne.
- # Drøft, hvordan I kan planlægge forløb med aktiviteter, hvor eleverne bringes i sprogbrugssituationer, så de udvikler deres sprog fra hverdagssprog til fagsprog (makrostilladsering).
- # Hvordan arbejder vi med sproglige før-, under- og efteraktiviteter i undervisningen?
- # Hvilke læseforståelsesstrategier og notatteknikker er særligt relevante i vores fag?

Benny
Andersen
Alle
historierne
om snøvsen

Christine Nöstlinger: Susis hemmelige dagbog ; Pauls hem

Rosie Dickins: Nattergalen

Hans Peterson: Pelle Jansson

Flemming Quist Møller: Jungledyret Høge

Alf Prøysen: Mere om konen som blev så lill

MARY
NORTON

LÄNERNE TIL SÖS

A. A. Milne: Peter Plys ; Peter Plys og hans



A.A. Milne Peter Plys • Peter Plys og hans venner

Læsning i skolen

– rammer og strategi

Brug af data

Læsning er formentlig det læringsområde i skolen, vi er mest vant til at indhente data for. Udfordringen er at kvalificere brugen af data, så det øger undervisningseffekten og den enkelte elevs progression og involvering i egen læring.

Data er information, der kan give et systematiseret indblik i elevens læring. Data kan være testresultater, og det kan være observationer, elevproduktioner, portfolio, samtaler mv. Det er måden, vi anvender data på, der er vigtig, og her kvalificerer flere datakilder og sammenstillingen af disse ofte det indblik, man får.

Som udgangspunkt er det væsentligt at være opmærksom på, at testning og data kun er værdifuld i den udstrækning, de anvendes til at gøre undervisningen og tilrettelæggelsen af elevens læreprocesser bedre.

Vi arbejder med løbende at udvikle en klar systematik og metode, hvor data bruges som feedback til lærere og pædagoger om læreprocessernes indvirkning på elevernes læring, og hvor der ud fra data arbejdes med cykliske undersøgelses- og handlingsforløb med henblik på tilpasninger og forbedringer i undervisningen og læreprocesserne.

Vi arbejder med følgende retningslinjer for indhentning og bearbejdning af testbaseret data om læsning:

Nationale test

I nationale test anvendes de obligatoriske test, og vi databehandler, evaluerer og formidler resultaterne af de nationale test ved hjælp af de muligheder, der formelt er knyttet til testmaterialet.

- # Testmateriale fra HOGREFE
- # Skriftsproglig udvikling
- # Skriftsproglig udvikling er det dataindsamlingsmateriale, Gladsaxes skolevæsen anvender på alle skoler.

Materialet er omfattende og tilbyder testning af både afkodning, forståelse og en kombination (sætningslæsning) samt stavning. Med dette testsystem er det muligt at følge elevernes skriftsproglige udvikling fra 1. til 8. klasse og herved komme hele vejen omkring den skriftsproglige udvikling hvert skoleår.

Materialet er standardiseret og repræsenterer derved en høj grad af pålidelighed og er desuden udviklet af et forlag med ekspertise og erfaring inden for feltet. Det er desuden digitaliseret, hvilket forenkler anvendelsen og databehandlingen.

Skriftsproglig udvikling bruges både individuelt og på klasseniveau

Testmaterialet bruges differentieret og individuelt til at evaluere den enkelte elevs læseudvikling. Her anvendes de test, der svarer til elevens for-

HOGREFES testmateriale fordeler sig med test på følgende måde:

0. kl.	1. kl.	2. kl.	3. kl.	4. kl.	5. kl.	Fra 12 år
Bogstavprøve 1-2						
	Ordlæseprøve 1					
		Ordlæseprøve 2				
						Ordgenkendelse
	Sætningslæseprøve 1					
		Sætningslæseprøve 2				
						Sætningslæsehastighed
	Staveprøver*					
	Tekstlæseprøve 1-8					
						Tekstlæseforståelse Udsagn A Tekstlæseforståelse Udsagn B Tekstlæseforståelse Cloze

* Der er både staveprøver, der knytter sig til materialet Skriftsproglig udvikling såvel som til ST prøverne.

ventede niveau.

Materialet bruges også som data på elevgruppens (klassen/årgangen) samlede læseudvikling, summativt såvel som formativt.

I 1. klasse tages Ordlæseprøve 1 som en fælles klasseprøve og anvendes til oplysning om, hvor der fremadrettet skal sættes ind i læseundervisningen. Testen tages i efteråret som en formativ evaluering og igen i foråret, både som summativ og formativ evaluering.

I foråret i 3. klasse tages Tekstlæseprøve 3 med alle elever på årgangen. Denne testning bruges

som den fælles kommunale læsescreening.

Udover Skriftsproglig udvikling anvender skolerne supplerende dataindsamling, herunder andre testmaterialer og evalueringsmaterialer, blandt andet i forbindelse med elever med læsevanskeligheder (se dette afsnit og desuden bilag).

Staveprøver

For at vurdere hvor eleverne er i deres staveudvikling, er det en god ide at anvende staveprøver. Vi bruger enten staveprøve 1-4 fra HOGREFES Skriftsproglig udvikling eller ST prøverne 2-9, ligeledes fra HOGREFE.

Kapacitetsopbygning

For at sikre, at læselæringen i kommunens skoler kontinuerligt er af høj standard og løbende udvikles i forhold til gode erfaringer, nye metoder og ny forskning på området, er det nødvendigt med en plan for kompetenceudvikling og kapacitetsopbygning. Kompetenceudvikling skal sikre tilførsel af ny viden i form af forskning og metoder.

Kapacitetsopbygning handler om at bringe ny viden i anvendelse i praksis, dele og sprede viden, og i det hele taget understøtte en kultur, der er tegnet af forskningsinformerede tilgange, professionel kollaboration og elevens læring i centrum.

Læsevejledere

På alle Gladsaxes skoler er der uddannede læsevejledere. Læsevejlederne sørger for sparring og vejledning i forhold til almen læsedidaktik og særlige læseindsatser for elever, der er i læsevanskeligheder. Læsevejlederne arbejder gerne sammen med lærerne i deres praksis i forløb, der kan styrke lærerens arbejde med læringsmiljø og didaktik, for eksempel ved hjælp af aktionslæring eller co-teaching.

Læsevejlederen koordinerer og hjælper med testing, fortolkning af test og anden data.

Læsevejlederne er, i samarbejde med relevante faglige ledere, tovholder på læringskonferencer på hver årgang.

Læsenetværk

Læsevejlederne fra hver skole deltager, sammen med en faglig leder, i et kommunalt netværk. Netværket er et forum for fælles læring via viden-
deling, herunder deling af erfaringer i praksis og løbende evaluering af kommunens arbejde med læseudviklingen og analyse af elevers samlede læseprogression i Gladsaxe Kommune. I netværket arbejdes der desuden i mindre arbejdsgrupper efter behov, for eksempel i forhold til IT-hjælpe-
midler, ordblinde mm. Læsevejledernes netværk faciliteres af skoleafdelingsleder for støtte og inklusion og en faglig leder for Læseskolen i samarbejde med en i netværket nedsat tovholder-gruppe.

Læringskonferencer på skolerne

Samtaler om og opfølgning på elevernes læseprogression er meget vigtige og systematiseres på hver skole med læringskonferencer. Skoleleder og faglige ledere er ansvarlige for dette arbejde, der sker i et nært samarbejde med læsevejlederne. I praksis står læsevejlederne for planlægning af læringskonferencerne og hjælper teamet med relevant testning og anden dataindsamling samt efterfølgende tiltag i undervisningen.

Når vi på skolerne taler om læsning, er udgangspunktet et resourcesyn på eleven, og omdrejningspunktet er den enkelte elevs progression i forhold til læseudviklingen ud fra læseformlen. Samtalen skal til enhver tid tage udgangspunkt i data. Vi ønsker at udvikle en reflekterende, faglig og professionel samtale om læsning – både mellem dansklærer og læsevejleder og i forhold til hele teamet og læsning i alle fag. Det er vigtigt at inddrage alle lærere i samtaler og opfølgning på læsning og på den måde forpligte alle de professionelle omkring eleverne i forhold til deres læseudvikling. Konferencerne munder ud i konkrete tiltag, og der skal være fokus på en systematisk opfølgning.

Der afholdes læringskonferencer minimum én, optimalt to gange om året (efterår og forår). Læringskonferencen indkaldes af læsevejleder i samarbejde med faglig leder. Inden konferencen tilvejebringes relevant data, for eksempel test, observationer, elevproduktioner og elevsamtaler.

**”Kapacitetsopbygning
handler om at bringe
ny viden i anvendelse
i praksis og selv
producere og dele
viden.”**

Konferencerne kan organiseres forskelligt, det vigtigste er, at de afholdes kontinuerligt. Skolen kan for eksempel vælge en af følgende organisationer:

- # Læse-læringskonference: faglig leder, læsevejleder, dansklærere
- # Læringskonference: faglig leder, læsevejleder, dansklærere, matematikvejleder, matematiklærere
- # Læringskonference: faglig leder, fagvejledere, hele teamet. Denne model kan også bruges som overgangskonference mellem f.eks. 3. til 4. klassetrin og 6. til 7. klassetrin (eller lignende).

Uanset hvilken model skolen vælger, er det væsentligt, at leder er rammesættende og overordnet ansvarlig, læsevejleder er koordinerende og vejledende, mens lærerne har ansvaret for elevens undervisning og læreprocesser samt kommunikation med elev og forældre.

Tværprofessionelt samarbejde

På alle skoler arbejdes der med tværprofessionelt samarbejde, der kan organiseres lidt forskelligt. Nogle kalder det kompetenceteam, på nogle skoler hedder det specialteam, ressourceteam eller andet. Fælles er, at det er et organiseret tværprofessionelt samarbejde mellem relevante fagprofessionelle, nogle ansat direkte på skolen (ledere, inklusionsvejledere, læsevejledere med flere), andre i PPR eller Familieafdelingen (ressourcekonsulenter, psykolog, tale-høre-konsulent, forebyggelses-konsulent med flere), der tilsammen skal bidrage til styrkelsen af et inkluderende læringsmiljø og imødekomme lærere og pædagogers

behov for sparring og vejledning, særligt i forhold til svære eller komplicerede pædagogiske og/eller læringsmæssige udfordringer med enkelt elever eller elevgrupper.

Det almindelige arbejde med læselæring, herunder også arbejdet med elever, der er i læsevanskeligheder, varetages i den almindelige undervisning i samarbejde mellem ledelse, læsevejleder og lærere. Nogle børn kommer i mere komplekse og/eller større og længerevarende vanskeligheder i skolen, hvor også deres læseudvikling isoleret set kan være truet. Her kan det være relevant at indgå i et tværprofessionelt samarbejde.

Kapacitetsopbygning lokalt og kommunalt

På den enkelte skole vil det være relevant løbende at sikre kapacitetsopbygning. Det vil sige både tilføre ny viden (eller gentage kendt viden) og løbende forsøge sig med forskellige organiseringer og strukturer, der kan sikre, at viden deles og bringes i anvendelse i samarbejde mellem de professionelle.

Der vil være brug for løbende at formidle viden om for eksempel forståelse af læsning, metoder, didaktik og brug af data og IT-kompenserende hjælpemidler til ordblinde elever. Den lokale kapacitetsopbygning bør rette sig mod både dansklærere og andre faglærere såvel som mod både indskoling, mellemtrin og udskoling.

Der iværksættes fælles kommunal kapacitetsopbygning for lærerteam på kommende 1., 4. og 7. klassetrin med en fælles uddannelsesdag hver sommer (begyndelsen af første uge i elevernes sommerferie). Dagen udvikles og planlægges af og i læsenetværket og tager udgangspunkt i denne plan for læsning.

Udvikling af sprog og kommunikation i dagtilbuddet

Elevers læselæring knytter sig ikke kun til skolen, men begynder længe inden den første skoledag, som en del af barnets hele udvikling.

I overgangen fra dagtilbud til skole arbejdes der i hele Gladsaxe Kommune med det fælles koncept Pædagogisk Kontinuitet, der sigter på at skabe helhed og sammenhæng for både professionelle, børn og forældre i overgangen mellem dagtilbud og skole. Desuden udvikles samarbejdet i rammen af distriktsteam, hvor dagtilbud, skole, PPR, Sundhedspleje og Familieafdeling kontinuerligt mødes og drøfter fælles ansvarsområder, udvikling og praksis. Det er primært i disse rammer, at samarbejdet om læselæring mellem dagtilbud og skole skal udfolde sig.

Kort om rammerne for arbejdet i dagtilbud i Gladsaxe Kommune

Dagtilbudslovens § 7; Formål for dagtilbud” og § 8; Pædagogisk læreplan, sætter rammer for arbejdet i alle dagtilbud. Derudover arbejdes der, i Gladsaxe Kommune, ud fra Dagtilbudspolitik 2016. Her beskrives et fælles barne- og lærings-syn, arbejdet med de pædagogiske læreplaner, en faglig ramme for det pædagogiske arbejde samt fælles indsats- områder 8.

Særligt i forhold til sprog, kommunikation og skriftsproglig udvikling

Der arbejdes efter fælles pædagogiske læringsmål for henholdsvis de 3-årige og 6-årige. Der sættes fokus på sproget gennem det fælles indsatsområde Godt Sprog, her arbejdes med sprog i hverdagskonteksten, ift. projektarbejdet og ved evt. fysisk indretning af zoner i læringsmiljøet, hvor det bl.a. beskrives, at læringsmiljøet i dagtilbudene skal sikre, at alle børn gives mulighed for at lære sig:

- Lydig opmærksomhed
- Sprogets form og regler
- Skriftsprog

Der er fokus på at følge det enkelte barns læring og udvikling gennem observationsmetoden ”Fokus- barn” som en del af den fælles faglige ramme DAP 9 (Didaktiks Anvendt Pædagogik). I hvert dagtilbud varetager en-to pædagoger opgaven som sprog- pædagoger og sikrer fokus på- og udvikling af gode sprogmiljøer. Forældre inddrages i barnets læring og sprog via udviklingssamtaler (ved 2, 3, 5 og 6 år).

Hvis dagtilbuddet (jf. DL § 11.) har en formodning om, at der er behov for sprogstimulering på baggrund af sproglige, adfærdsmæssige eller andre forhold, skal der gennemføres en sprogvurdering, når barnet er i alderen omkring 3 år (Rambøll Sprog). Vurderingen angiver om der skal gives en generel, fokuseret eller særlig sprogstimulerende indsats. De sidste to kategorier sker i tæt samarbejde med PPR.

Relevante udviklingsarbejder

I 2016-18 deltager 9 dagtilbud (8 børnehuse og 1 dagplejegruppe) i et landsdækkende sprogforskningsprojekt ”Vi lærer sprog i vuggestuen og dagpleje”. Projektet gennemføres af Trygfondens Børneforskningscenter ved Aarhus Universitet i samarbejde med Rambøll og førende internationale forskere i børns sprog. Formålet er at få sikker viden om, hvordan man styrker børns tidlige sprogudvikling (og ihærdighed) for derigennem at opkvalificere sprogindsatsen for de yngste børn.

Forældrene i samarbejde om læsningen

Det er skolens opgave at skabe rammer for et godt skole-hjemsamarbejde. Et godt skole-hjemsamarbejde omkring læsningen er uvurderligt og kan med fordel tage afsæt i forskellige relevante data og konkretisering af mål for den kommende udvikling.

Læreren orienterer forældrene om skolens arbejde med læsning og om, hvilke metoder der anvendes. Det kan for eksempel være vigtigt for forældre i indskolingen at få klarlagt forskellen mellem afkodning og læseforståelse. Sidenhen er det relevant at orientere om læsning i alle fag og om sammenhængen mellem læsning og skriftsprog. Gladsaxe Læseformel kan med fordel introduceres i kort form til forældrene. Forældrene skal inddrages i, hvordan de bedst kan støtte op om deres barns læselæring.

Skolen forventer, at forældrene støtter op om deres barns læring i skolen, herunder læselæringen. Eleverne har brug for selv at læse i det daglige, også hjemme med støtte fra forældrene. Højtlesning sammen med barnet er fortsat vigtigt, når barnet er begyndt i skolen. Igennem højtlesning og samtale om historierne styrkes den skriftsproglige udvikling.

På forældremøder og ved skole-hjemsamtaler kan man med fordel indgå læseaftaler og læsekontrakter. Den enkelte elevs mål for læsning fremgår af elevplanen og af løbende synlige målsætninger, der følges op med eleven og med forældrene efter behov.



Læselæring gennem hele skoleforløbet

Tilrettelæggelsen af læselæringen tager udgangspunkt i Gladsaxe Læseformel, som anvendes i praksis med udgangspunkt i den almene læseudvikling. I det følgende beskrives læselæringen på de respektive årgange i faget dansk. Beskrivelsen kommer omkring kompetencemål for læsning og skriftlig fremstilling, læseundervisningens vigtigste arbejdsområder, færdigheds- og vidensmål

samt tegn på læring. Desuden knyttes mere konkrete læringsområder til Gladsaxe Læseformel.

På emu.dk kan du læse mere og blandt andet finde Fælles Mål, inspirationsforløb til undervisningen og vejledende materiale for folkeskolens fag og emner.

Kompetencemål

Kompetenceområde	Efter 2. klassetrin	Efter 4. klassetrin	Efter 6. klassetrin	Efter 9. klassetrin
Læsning	Eleven kan læse enkle tekster sikkert og bruge dem i hverdagssammenhænge.	Eleven kan læse multimodale tekster med henblik på oplevelse og faglig viden.	Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge.	Eleven kan styre og regulere sin læseproces og diskutere teksters betydning i deres kontekst.
Fremstilling	Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i nære og velkendte situationer.	Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i velkendte faglige situationer.	Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i formelle situationer.	Eleven kan udtrykke sig forståeligt, klart og varieret i skrift, tale, lyd og billede i en form, der passer til genre og situation.
Fortolkning	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer gennem samtale om litteratur og andre æstetiske tekster.	Eleven kan forholde sig til velkendte temaer i eget og andres liv gennem undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster.	Eleven kan forholde sig til almene temaer gennem systematisk undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster.	Eleven kan forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem systematisk undersøgelse og diskussion af litteratur og andre æstetiske tekster.
Kommunikation	Eleven kan kommunikere med opmærksomhed på sprog og relationer i nære hverdagssituationer.	Eleven kan følge regler for kommunikation i overskuelige formelle og sociale situationer.	Eleven kan kommunikere med bevidsthed om sprogets funktion i overskuelige formelle og sociale situationer.	Eleven kan deltage reflekteret i kommunikation i komplekse formelle og sociale situationer.

0.-1. klasse

0. klasse

Kompetenceområdet Sprog omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Samtale fokuserer på, om eleverne tilegner sig færdigheder i de grundlæggende talesproglige handlinger at lytte, tale og spørge.

Fortælling fokuserer på, om eleverne kan gengive indhold af tekster.

Sproglig bevidsthed fokuserer på, om eleverne får mulighed for at reflektere over sproget.

Skrivning fokuserer på at fremme elevernes indsigt i, om skrivning er en skriftlig kommunikationsform, der handler om at udtrykke et budskab. I denne sammenhæng fokuseres på det alfabetiske princip (standard lyde), samt hvordan ord sættes sammen til sætninger.

Læsning fokuserer på, om eleven får mulighed for at gennemløbe følgende læseudvikling: Lege-læsning - logografisk/"helords" læsning - alfabetisk læsning.

It og digitale medier fokuserer på, at eleverne lærer om ikoner og værktøjsfunktioner i digitale medier.

1. klasse

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Finde tekst fokuserer på valg af tekster til elevernes læsning og på enkel søgning på nettet.

Forberedelse fokuserer på, hvordan eleverne kan forberedes på afkodningen af tekstens ord og på tekstens emne.

Afkodning fokuserer på elevernes sikkerhed i at genkende og afkode ord.

Sprogforståelse fokuserer på elevernes forståelse af ord og udtryk i både tekst og tale.

Tekstforståelse fokuserer på elevernes forståelse af tekster til klassetrinnet.

Sammenhæng fokuserer på elevernes bevidsthed om forholdet mellem egne erfaringer og tekstens indhold.

Sprog og sproglig bevidsthed

Eleven kan genkende
alle bogstavernes
form, navn og lyd
(undtagen q, w, x og z)

Kilde: Fælles Mål for børnehaveklassen,
opmærksomhedspunkt efter 0. klasse

Allerede fra begyndelsen af 0. klasse gennemføres daglig læseundervisning med eleverne. Undervisningen skal tage udgangspunkt i og videreudvikle de sprogstimulerende aktiviteter kendt fra dagtilbuddet, og der fokuseres på at give eleverne lyst til at lytte, tale, læse og skrive.

Direkte undervisning i skriftlig fremstilling bør præge undervisningen fra begyndelsen af skoleforløbet i lige vægtning med læseundervisning, da læse- og skriveudvikling understøtter hinanden gensidigt.

Undervisningen skal løbende styrke elevernes begyndende skriftsproglige kompetencer – herunder udvikle specifikke fonologiske forudsætninger og funktionelt bogstavkendskab. Læseundervisningen har fokus på angrebsteknikker for at udvikle, automatisere og konsolidere elevernes

afkodningsfærdigheder, som skal danne grundlag for læseforståelse.

I læseundervisningen er der systematisk inddragelse af it som del af og støtte til den skriftsproglige udvikling. Her lægges blandt andet vægt på at gøre eleverne fortrolige med ordforslag, oplæsningsmuligheder og programmer, der træner brug af tastaturet.

Eleverne møder skolen med forskellige forudsætninger for læseudvikling, og det er vigtigt at være opmærksom på forskelligheden i deres progressionshastighed. Læseundervisningen differentieres for eksempel ved organisering i værkstedsarbejde, så alle elever tilbydes mulighed for fagligt udbytte på netop deres niveau.

Færdigheds- og vidensmål

Efter 0.-1. klasse skal eleverne kunne:

- Veksle mellem at lytte og udtrykke sig og have viden om talesprogets funktioner
- Gengive indhold af tekster og have viden om fortællestruktur i fakta og fiktion
- Eksperimentere med rim, bogstavlyde, ord og sætningsdannelse og have viden om bogstav/lyd- forbindelser og enkle regler for ord- og sætningsdannelse
- Eksperimentere med at skrive små tekster og have viden om det alfabetiske princip, skriveretning og sætningsopbygning
- Udarbejde enkle tekster med billeder og skrift
- Eksperimentere med at læse små tekster i forskellige medier og have viden om læseretning og enkle ordlæsestrategier
- Vælge en tekst ud fra et mindre udvalg og have viden om teksters sværhedsgrad
- Forberede læsning gennem samtale i klassen og have viden om måder at skabe forforståelse på Læse ord i tekster til klassesettrinnet sikkert og have viden om bogstavernes kontekstbetingede udtaler
- Identificere ukendte ord i tekst og tale og have viden, ord og udtryk i instruktioner og opgaver Gengive hovedindholdet af tekster til klassesettrinnet og have viden om fortællende og informerende teksters struktur
- Forbinde tekstens emne med egen viden, erfaring og idéer og have viden om samspil mellem tekst og læser

Tegn på læring

- Fortælle egne historier og genfortælle andres i et relevant sprogbrug
- Læse/skrive sit eget navn
- Kende bogstavlyd, form og navn (de tre alfabeter) anvende lyd, navn og form (de tre alfabeter)
- Kende ords begyndelseslyd
- Lege-skrive til egne tegninger
- Samtale om oplæst tekst (forståelse)
- Skrive små tekster på stavetrin 1, hvor eleven skal omsætte lyd og bogstaver til ord
- Læse lydrette tekster

Læselæring i 0.-1. klasse

Med udgangspunkt i komponenterne
i Gladsaxe Læseformel gives der eksempler på
områder, der skal arbejdes med i læseundervisningen:

A

Afkodning

- Systematisk opbygning af fonologisk opmærksomhed
- De tre alfabeter (navn, form og lyd)
- Ordafkodning og morfologisk opmærksomhed
- De 120 hyppige ord
- Ordlæsestrategier

F

Forståelse

- Dialogisk læsning & højtlesning
- Over- og underbegreber
- Sprogbevidsthed
- Syntaktiske kompetencer (sætningsopbygning)
- Opdagende skrivning & børnestavning

G

Genre

- Fælles litterære oplevelser
- Arbejde med begyndende fagsprog
- Tekstopbygning
- Rim & remser, eventyr og fabler

M

Genre

- Passende forventninger, individuelt tilpasset læseniveau
- Den gode læse- og skrivestund
- Tydelige mål og veje til målet (SOLO)
- Feedback



2.-3. klasse

2. klasse

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og videnområder:

Finde tekst fokuserer på valg af tekster til elevernes læsning og på enkel søgning på nettet.

Forberedelse fokuserer på, hvordan eleverne kan forberedes på afkodningen af tekstens ord og på tekstens emne.

Afkodning fokuserer på elevernes sikkerhed i at genkende og afkode ord.

Sprogforståelse fokuserer på elevernes forståelse af ord og udtryk i både tekst og tale.

Tekstforståelse fokuserer på elevernes forståelse af tekster til klassetrinnet.

Sammenhæng fokuserer på elevernes bevidsthed om forholdet mellem egne erfaringer og tekstens indhold.

3. klasse

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og videnområder:

Finde tekst fokuserer på at formulere søgeord og søgespørgsmål.

Forberedelse fokuserer på elevernes overblik over egen viden og formulering af læseformål.

Afkodning fokuserer på læsning af sammensatte og bøjede ord og på den flydende læsning.

Sprogforståelse fokuserer på brug af ordbøger og opslagsværker og bevidsthed om over- og underbegreber.

Tekstforståelse fokuserer på udvikling af hensigtsmæssige læseforståelsesstrategier og af opmærksomhed på de elementer, som skaber sammenhæng i teksten.

Sammenhæng fokuserer på teksternes budskab og på elevernes gengivelse af deres forestilling om teksten.

Afkodning

*Eleven kan læse lydrette
(to, bus og sofa)
og almindelige, ikke-lydrette ord
på to stavelser (pige
og komme).*

Kilde: Dansk Faghæfte, opmærksomhedspunkt efter 2. klasse

I 2.-3. klasse kan de fleste elever bruge bogstavernes lyd, når de læser, og de kan forstå, hvad de læser. De fleste børn kan også stave ord, som de selv hører dem, når de skriver. Da læsningen hos mange elever er funktionel, skal læseundervisningen have fokus på at udvikle, automatisere og konsolidere elevernes afkodningsfærdigheder og angrebsteknikker.

Eleverne udvikler skrivefærdigheder ved at læse og læsefærdigheder ved at skrive. Eleverne arbejder med fiktion og fagtekster. Det er væsentligt, at eleverne oplever, at læsning både kan bruges til at få information og gode læseoplevelser. De skal også erfare, at skriftsproget kan bruges til meningsfuld kommunikation med andre. Arbejdet med skriftlig fremstilling skal struktureres med præcise målstyrede skriverammer, som sikrer, at eleverne kan begynde at udtrykke sig kreativt og eksperimenterende.

Læsningen skal nu konsolideres, og der skal etableres flow i læsningen på et niveau, der ligger på lix 15-20. Der arbejdes med grammatikken i det skrevne sprog. Eleverne skal kende anvendelsen af store og små bogstaver, samt anvendelse af punktum. På dette udviklingstrin får eleverne kendskab til børnelitteraturen samtidig med, at de udvikler viden om forskellige genrer.

Eleverne vil naturligt være på mange forskellige niveauer i deres læseudvikling, og det er vigtigt, at undervisningen tilgodeser den store spredning og understøtter hver enkelt progressionshastighed gennem differentieret tilrettelagt læseundervisning.

I læseundervisningen inddrages it systematisk som del af og støtte til den skriftsproglige udvikling.

Her lægges blandt andet vægt på at gøre eleverne fortrolige med ordforslag, oplæsningsmuligheder og programmer der træner brug af tastaturet.

Færdigheds- og vidensmål

Efter 2.-3. klasse skal eleverne kunne:

- Finde tekster ved at navigere på alderstilpassede hjemmesider og have viden om sideopbygning på hjemmesider
- Læse ord i tekster til klassetrinnet sikkert og have viden om enkle før-læse-strategier
- Forstå betydningen af indholdsord i konteksten og har viden om stavemåde og betydning af ord i tekster til klassetrinnet
- Have viden om genretæk ved enkle fortællende og informerende tekster
- Kombinere tekst og baggrundsviden for dermed at skabe sammenhængende forståelse og have viden om forskelle og ligheder i ords betydning
- Forholde sig til tekstens emne og have viden om samspillet mellem tekstens informationer og læserens viden og viden om enkle refleksionsspørgsmål
- Navigere ud fra søgespørgsmål på alderssvarende hjemmesider og på biblioteket og have viden om hjemmesiders struktur
- Strukturere sin baggrundsviden og have viden om metoder til strukturering af viden
- Læse sammensatte ord og bøjede ord og have viden om regler for sammensætning og bøjning af ord
- Anvende ordbøger til at afklare ords betydning og have viden om analoge og digitale ordbøgers opbygning
- Samtale om tekstens budskaber og have viden om teksters påvirkende funktion

Tegn på læring

- Anvende læsning og skrivning ubesværet i dagligdagen
- Læse og forstår en skriftlig arbejdsbeskrivelse i for eksempel matematik
- Kunne skelne mellem fiktion og fakta
- Begynde at arbejde med procesorienteret skrivning
- Arbejde med den grammatiske stavning
- Læse tekster på lix 15 -20 med en hastighed på 120-150 ord/minut
- Omsætte egen fortælling til skrift
- Kunne udarbejde enkelte tekster med titel, start, midte og slutning.

Læselæring i 2.-3. klasse

Med udgangspunkt i komponenterne
i Gladsaxe Læseformel gives der eksempler på
områder, der skal arbejdes med i læseundervisningen:

A Afkodning

Fortsat fonologisk opmærksomhed
Ordafkodning og morfologisk opmærksomhed
De 120 hyppige ord
Ordlæsestrategier
Automatisering og læsehastighed
Sikker stavning af lydrette ord
Sikker stavning af ikke lydrette ord (begyndende arbejde med staveregler)
At læse bøger på egen hånd (på vej mod flydende læsning)

F Forståelse

Dialogisk læsning & højt-læsning
Over- og underbegreber
Sprogbevidsthed
Syntaktiske kompetencer (sætningsopbygning)
Før-læse-strategier og forforståelse
Læseforståelsesstrategier
Skriverammer
Samtaler om litteratur

G Genre

Afsender- og modtagerforståelse
Begyndende genrebevidsthed i alle fag
Skrive sig ind i genrearbejdet
Kendskab til forskellige teksttyper
Sprogforståelse
Fælles litterære oplevelser
Tekstopbygning
Multimodale tekster

M Genre

Passende forventninger, individuelt tilpasset læseniveau
Den gode læse- og skrivestund
Arbejde med den enkelte elevs læselyst
Læselæringsmakker.
Tydelige mål og veje til målet (SOLO)
Feedback
Udvikling af bevidsthed om egen ressourcer og progression



4.-5. klasse

4. klasse

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og videnområder:

Finde tekst fokuserer på at formulere søgeord og søgespørgsmål.

Forberedelse fokuserer på elevernes overblik over egen viden og formulering af læseformål.

Afkodning fokuserer på læsning af sammensatte og bøjede ord og på den flydende læsning.

Sprogforståelse fokuserer på brug af ordbøger og opslagsværker og bevidsthed om over- og underbegreber.

Tekstforståelse fokuserer på udvikling af hensigtsmæssige læseforståelsesstrategier og af opmærksomhed på de elementer, som skaber sammenhæng i teksten.

Sammenhæng fokuserer på teksternes budskab og på elevernes gengivelse af deres forestilling om teksten.

5. klasse

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og videnområder:

Finde tekst fokuserer på billede-, diagram- og fuldtekstsøgning på nettet.

Forberedelse fokuserer på overblikslæsning og læseformål.

Afkodning fokuserer på genkendelse af ords betydningsdele og stavemåder og på den flydende læsning.

Sprogforståelse fokuserer på elevernes strategier til at identificere vigtige ord i teksten og udlede ords betydning af konteksten.

Tekstforståelse fokuserer på forståelse og fortolkning af tekster ved brug af sammenfatning og grafiske modeller.

Sammenhæng fokuserer på elevernes vurdering af teksters perspektiv og anvendelighed.

Afkodning

*Eleven kan læse tekster
med et velkendt fagligt indhold
med ca. 120 ord i minuttet.*

Kilde: Dansk Faghæfte, opmærksomhedspunkt efter 4. klasse

I 4. og 5. klasse har eleverne lyst til og interesse for læsning. Undervisningen planlægges med sikkert blik på, at denne læsemotivation udvikles og fastholdes. Der arbejdes fortsat differentieret og individuelt med elevernes læseudvikling i respekt for deres meget forskellige progressionshastighed.

Eleverne benytter sig af forskellige læseforståelsesstrategier. De er i høj grad bevidste om eget udbytte af det læste og søger også ordforklaringer til forståelse af ord og fagudtryk.

Læsningen anvendes udforskende og kritisk i alle fag og på tværs af fagene. Eleverne læser i de digitale medier for oplevelse og viden. Eleverne anvender sikre og automatiserede afkodningsstrategier samtidig med, at læsningen og skrivningen anvendes til indhentning og bearbejdning af viden på tværs af fagene.

Eleverne læser tekster, der er sprogligt udfordrende inden for både skøn- og faglitteratur. Eleverne er fortrolige med, at nogle læser med øjnene og andre med ørerne.

Eleverne skal kunne skrive sammenhængende fortællinger med en varierende ordstilling. Teksterne vil være både beskrivende og refererende med et ordforråd tilpasset de forskellige teksttyper. Læseundervisningen forholder sig systematisk og eksplicit til arbejdet med nøgleord, nye begreber og fagtermer. Der bør være stort fokus på læringsmålsstyret skrivedidaktik. Elevernes kendskab til it udvides, da det giver eleverne mulighed for blandt andet at skrive sværere og mere omfattende tekster.

Færdigheds- og vidensmål

Efter 4.-5. klasse skal eleverne kunne:

- Vurdere hjemmesiders relevans i forhold til søgespørgsmål og have viden om enkle kildekritiske metoder på internettet
- Formulere enkle læseformål og have viden om oplevelseslæsning og faglig læsning
- Læse lette tekster flydende og med god forståelse og have viden om stavemåde og betydning af de fleste ord i lette faglige og æstetiske tekster
- Skelne mellem forskellige måder at beskrive indhold i tekster på og have viden om tekstbånd
- Gengive sin forestilling om tekstens situationer og sammenhænge og have viden om visualiseringsformer
- Vurdere relevans af søgeresultater på søgeresultatsider og have viden om søgerelaterede læsestrategier
- Orienter sig i tekstens dele og have viden om rubrikker, billeder, diagrammer og grafik
- Læse ukendte ord ved umiddelbar genkendelse af de mest almindelige orddele og have viden om ords stamme, bøjningsmorfemer, afledningsmorfemer og disses stavemåde
- Anvende overskrifter og fremhævede ord til forståelse af tekster og have viden om ord og udtryk, der forklarer nyt stof
- Overvåge sin læseforståelse, opklare forståelsesproblemer og have viden om forståelsesstrategier
- Vurdere teksters perspektiv på et emne og have viden om metoder til sammenligning af teksters perspektiver
- Redegøre for beskrivende og berettende fremstillingsformer

Tegn på læring

- Benytte faglitteratur, multimodale tekster og bøger inden for særlige interesseområder
- Benytte alle læseteknikker og kan altså både skimme, punktlæse og oversigtslæse for at forstå hovedindholdet af en tekst
- Strukturere sine egne skrevne tekster kronologisk
- Læse på lix 20-30 og med en hastighed på 150-200 ord/min.
- Udnytte omsætningsregler fra lyd til skrift i stavning
- Læse og reflekterer over forskellige slags tekster
- Læse i digitale medier og være opmærksom på mediernes forskellige fremlæggelsesformer
- Analysere og forholde sig kritisk til tekster af forskellig art
- Anvende 1. og 3. personfortæller i sine skriftlige arbejder
- Anvende det morfematiske princip i stavning, det vil sige benytte sin viden om, at ord kan opdeles i betydningsbærende enheder, som har en selvstændig form
- Anvende forskellige læseforståelsesstrategier.

Læselæring i 4.-5. klasse

Med udgangspunkt i komponenterne
i Gladsaxe Læseformel gives der eksempler på
områder, der skal arbejdes med i læseundervisningen:

A

Afkodning

- Ordafkodning og morfologisk opmærksomhed
- Automatisering og læsehastighed
- Sikker stavning af ikke-lydrette ord
- Sikker anvendelse af staveregler
- Udvikling af flydende læsning

F

Forståelse

- Over- og underbegreber
- Fagfaglig sprogbevidsthed
- Før-læse-strategier og forforståelse
- Læseforståelsesstrategier
- Arbejde modellerende med tekstforståelse
- Procesorienteret skrivning

G

Genre

- Genrebevidsthed
- Genreskrivning
- Berettende
- Beskrivende
- Forklarende
- Instruerende
- Diskuterende
- Kendskab til forskellige teksttyper
- Sprogforståelse
- Fælles litterære oplevelser
- Tekstopbygning
- Multimodale tekster
- Arbejde specifikt med faglig læsning

M

Genre

- Individuelt tilpasset læseniveau
- Arbejde med den enkelte elevs læselyst
- Gode læsevaner
- Læselæringsmakker
- Læselog og læsekontrakter
- Tydelige mål og veje til målet (SOLO)
- Feedback
- Udvikling af bevidsthed om egne ressourcer og progression
- Samtaler om læsning med andre



6.-7. klasse

6.-7. klasse

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og videnområder:

Finde tekst fokuserer på billede-, diagram- og fuldtekstsøgning på nettet og kildekritisk søgning og faser i søgning.

Forberedelse fokuserer på overblikslæsning og læseformål og på elevernes overvejelser over, hvordan teksten skal læses.

Afkodning fokuserer på læsning af komplekse og lånte ord og regulering af læsehastighed, på genkendelse af ords betydningsdele, på stavemåder og på den flydende læsning.

Sprogforståelse fokuserer på sproglige virkemidler og ordenes betydning i en given kontekst samt på elevernes strategier til at identificere vigtige ord i teksten og udlede ords betydning af konteksten.

Tekstforståelse fokuserer på elevernes sammenhængende og detaljerede tekstforståelse samt fortolkning af tekster ved brug af sammenfatning og grafiske modeller.

Sammenhæng fokuserer på elevernes vurdering af teksters perspektiv og anvendelighed og på sammen- hæng imellem tekst og kontekst og kritisk vurdering af en tekst.

I 6. og 7. klasse bevarer eleverne læselysten igennem fordybelse i litteraturen. De gode læsevaner fastholdes og udbygges. Elevernes selvstændige læsning udvikles, så de læser stadigt mere krævende tekster sikkert og flydende og med god forståelse. Eleverne tilpasser bevidst læsningen efter teksten, hensigten med teksten og dens sværhedsgrad.

Læsning er en aktivitet både i og uden for skolen og tjener faglige og tværfaglige formål. Eleverne tager et medansvar for egen skriftsprogslig udvikling og udtrykker sig varieret og sammenhængende både skriftligt og mundtligt. Den fagfaglige læsning prioriteres gennem arbejdet med systematisk anvendelse af hensigtsmæssige strategier, og faglærerne indgår i et samarbejde omkring dette.

Tekstforståelse

Eleven kan opdage egne forståelsesproblemer og anvende relevante strategier til at afhjælpe dem og få overblik over teksten (for eksempel afklare ukendte ords betydning, anvende grafiske modeller eller stille spørgsmål til tekstens indhold).

Kilde: Dansk Faghæfte, opmærksomhedspunkt efter 6. klasse

Færdigheds- og vidensmål

Efter 6.-7. klasse skal eleverne kunne:

- Kildekritisk vurdere bruger- og ekspertproduceret indhold og have viden om samme
- Vurdere tekstens afsender og målgruppe og have en viden om samme
- Variere læsehastighed bevidst efter læseformål og forhåndskendskab til ord i teksten
- Være bevidst om sammenhæng mellem umiddelbar ordgenkendelse og læsehastighed
- Identificere teksters virkemidler og have viden om metaforer, ironi og sproglig manipulation
- Anvende grafiske modeller til at fastholde og præsentere teksters indhold og struktur og have viden om grafiske modeller
- Sætte tekster ind i en sammenhæng og have viden om sammenhæng mellem tekst og kontekst
- Gennemføre billed- og fuldtekstsøgning og have viden om teknikker til billed- og fuldtekstsøgning
- Sammenholde teksters formål og indhold med læseformål og have viden om teksters formål og om læseformål
- Eleven kan læse tekster flydende og med god forståelse og har viden om stavemåde og betydning af de fleste ord i faglige og æstetiske tekster
- Eleven kan udlede ukendte ords betydning og har viden om morfologiske og kontekstbaserede strategier til forståelse af ord
- Sammenfatte fagtekster og æstetiske tekster
- Vurdere teksters anvendelighed og have viden om kriterier for teksters anvendelighed
- Udarbejde dramatiske, dokumentaristiske og interaktive produkter

Tegn på læring

- Læse komplekse danske ord og låneord ved at anvende viden om danske og udenlandske aflednings- og bøjningsmorfemer
- Læse sig til faglig viden
- Forholde sig kritisk og analyserende til længere skønlitterære og faglitterære tekster
- Anvende for eksempel tidslinje for at anskue kronologien i en tekst
- Karakterisere og anvende forskellige former for genrer inden for skøn- og faglitteratur
- Forholde sig kritisk til digitale tekster af større omfang
- Vælge synsvinkel i skriftligt arbejde og få en sammenhæng imellem tekstens ide og fremstillingsform
- Læse på lix 30-40 niveau og med en hastighed på 200- 300 ord/min.
- Anvende funktionel retstavning
- Udvikle læsehastigheden og tilpasse læsemåder til genrer og sværhedsgrad
- Analysere både skønlitterære og faglige tekster
- Sammenholde form og indhold i tekster
- Begynde at anvende forskellige studietekniske færdigheder, for eksempel overblikslæsning, notatteknik under læsning og mindmaps
- Fastholde hovedindholdet af det læste i en skriftlig form
- Skelne imellem væsentligt og uvæsentligt i den skriftlige fremstilling og vælge en passende skriftlig udtryksform
- Anvende det morfematiske princip i stavning, det vil sige benytte sin viden om, at ord kan opdeles i betydningsbærende enheder, som har en selvstændig form
- Anvende selvstændigt forskellige læseforståelsesstrategier
- Udvide ordforrådet
- Formulere opinions og ekspressive tekster

Læselæring i 6.-7. klasse

Med udgangspunkt i komponenterne
i Gladsaxe Læseformel gives der eksempler på
områder, der skal arbejdes med i læseundervisningen:

A

Afkodning

Afkodning af ukendte ord i fagtekster
Læsehastighed efter læseformål
Sikker anvendelse af staveregler

F

Forståelse

Ordforståelsesstrategier
Læseforståelsesstrategier
Arbejde modellerende med tekstforståelse
Procesorienteret skrivning
Multimodale tekster, herunder grafer og modeller

G

Genre

Genrebevidsthed
Genreskrivning
Litterære oplevelser
Tekstopbygning
Fortsat arbejde specifikt med faglig læsning.

M

Genre

Individuelt tilpasset læseniveau
Arbejde med den enkelte elevs læselyst
Læselæringsmakker
Læselog og læsekontrakter.
Tydelige mål og veje til målet (SOLO)
Feedback
Udvikling af bevidsthed om egne ressourcer og progression
Samtaler om læsning med andre



8.-9. klasse

8.-9. klasse

Kompetenceområdet læsning omfatter seks færdigheds- og videnområder:

Finde tekst fokuserer på kildekritisk søgning og faser i søgning.

Forberedelse fokuserer på elevernes overvejelser om, hvordan teksten skal læses.

Afkodning fokuserer på læsning af komplekse og lånte ord og regulering af læsehastighed.

Sprogforståelse fokuserer på sproglige virkemidler og ordenes betydning i en given kontekst.

Tekstforståelse fokuserer på elevernes sammenhængende og detaljerede tekstforståelse.

Sammenhæng fokuserer på sammenhæng imellem tekst og kontekst og kritisk vurdering af en tekst.

I 8.-9. klasse arbejder eleverne med samspillet mellem tekst, genre, sprog, indhold og situation. De gøres mere bevidste om at vurdere sprog, sprogbrug og sprogrigtighed i egne og andres tekster. Det er fortsat vigtigt at have fokus på forståelsen af det læste. Igennem fordybelsen i litteraturen opnås en personlig og kulturel identitet. Der arbejdes ligeledes med at kunne formidle viden sprogligt, udtrykke sig sammenhængende og varieret og at kunne argumentere.

I 8.-9. klasse beherskes læsningen til fulde, så læsestrategier, læsemåder og læseteknikker er automatiserede. Læsetempoet er ubevidst afpasset teksten, og det er naturligt for eleverne at anvende opslagsværk, ordbøger, it og andre medier, når de møder ord og sammenhænge i tekster, som de ikke forstår. Eleverne kender til genrer og kan karakterisere og anvende dem. Eleverne skriver reflekterende og argumenterende alt efter hensigten med teksten.

Der benyttes et bevidst varieret, kreativt sprog.

Færdigheds- og vidensmål

Efter 8.-9. klasse skal eleverne kunne:

- Planlægge og gennemføre faser i informationssøgning og have viden om samme
- Skaffe sig overblik over multimodale teksters opbygning og have en viden om genretræk og multimodalitet
- Læse komplekse og lånte ord og have en viden om disse ords bøjningsformer og stavemåder
- Forstå ord og begreber i formelle tekster og have viden om formelt sprogbrug
- Forstå komplekse tekster og have viden om fortælle- og informationsstrukturer
- Diskutere mulige udfald af situationer, beskrevet i tekster, og have viden om metoder til opstilling af scenarier
- Gennemføre målrettet og kritisk informationssøgning og have viden om kildekritisk søgning
- Afgøre, hvordan en tekst skal læses og have viden om før-læse-strategier
- Læse komplekse tekster med passende hastighed og god forståelse og have viden om stavemåder og betydning af de fleste ord i alle tekster
- Analysere sammenhæng mellem teksters ordvalg, genre, indhold og situation og have viden om sammenhænge mellem ordvalg, teksttyper, genre, formål og kommunikationssituation
- Opnå forståelse af tekster gennem analyse og have viden om analyseredskaber
- Kritisk vurdere udsagn på baggrund af kontekst og have viden om metoder til systematisk undersøgelse af tekster
- Fremstille forskellige sammenhængende tekster i forskellige genrer og stilarter

Fremstilling og korrektur

*Eleven kan foretage
basal korrektur på sprog,
stavning, tegnsætning
og layout.*

Kilde: Dansk Faghæfte, opmærksomhedspunkt efter 9. klasse

Tegn på læring

- Fordybe sig i litteraturen og opnå en personlig og kulturel identitet
- Anvende læseforståelsesstrategier, der er hensigtsmæssige i de forskellige fag Læse kritisk og stille spørgsmål til teksters indhold og påstande
- Oplæse flydende med god artikulation og fortolkende betoning
- Fastholde hensigtsmæssige læserutiner med henblik på en langsigtet læsekultur
- Referere korrekt skriftligt og mundtligt, argumentere, kommentere og reflektere
- Skrive til både kendt som ukendt og modtage med et fyldigt indhold
- Læse på lix 40-60 niveau og med en hastighed på 220- 450 ord/ min.
- Tage medansvar for egen skriftsproglig udvikling
- Anvende læsning til danskfaglige, fagfaglige og tværfaglige formål både i og uden for skolen
- Alle læsestrategier beherskes og tilpasses læseformålet.
- Arbejde analyserende og perspektiverende i forhold til både skøn- og faglitterære tekster
- Studietekniske færdigheder beherskes og anvendes relevant.
- Udtrykke sig varieret og sammenhængende, både mundtligt og skriftligt
- Opsætte sin egen tekst efter tekstidé og hensigt
- Beherske tegnsætningen og retstavningen.

Læselæring i 8.-9. klasse

Med udgangspunkt i komponenterne
i Gladsaxe Læseformel gives der eksempler på
områder, der skal arbejdes med i læseundervisningen:

A

Afkodning

Afkodning af ukendte ord i fagtekster
Læsehastighed efter læseformål
Sikker anvendelse af staveregler

F

Forståelse

Sprogbaseret læseundervisning
Analyserende og fortolkende litteratursamtaler
Ordforståelsesstrategier, for eksempel synonymer, talemåder
og begreber
Læseforståelsesstrategier
Arbejde modellerende med tekstforståelse
Multimodale tekster, herunder grafer og modeller

G

Genre

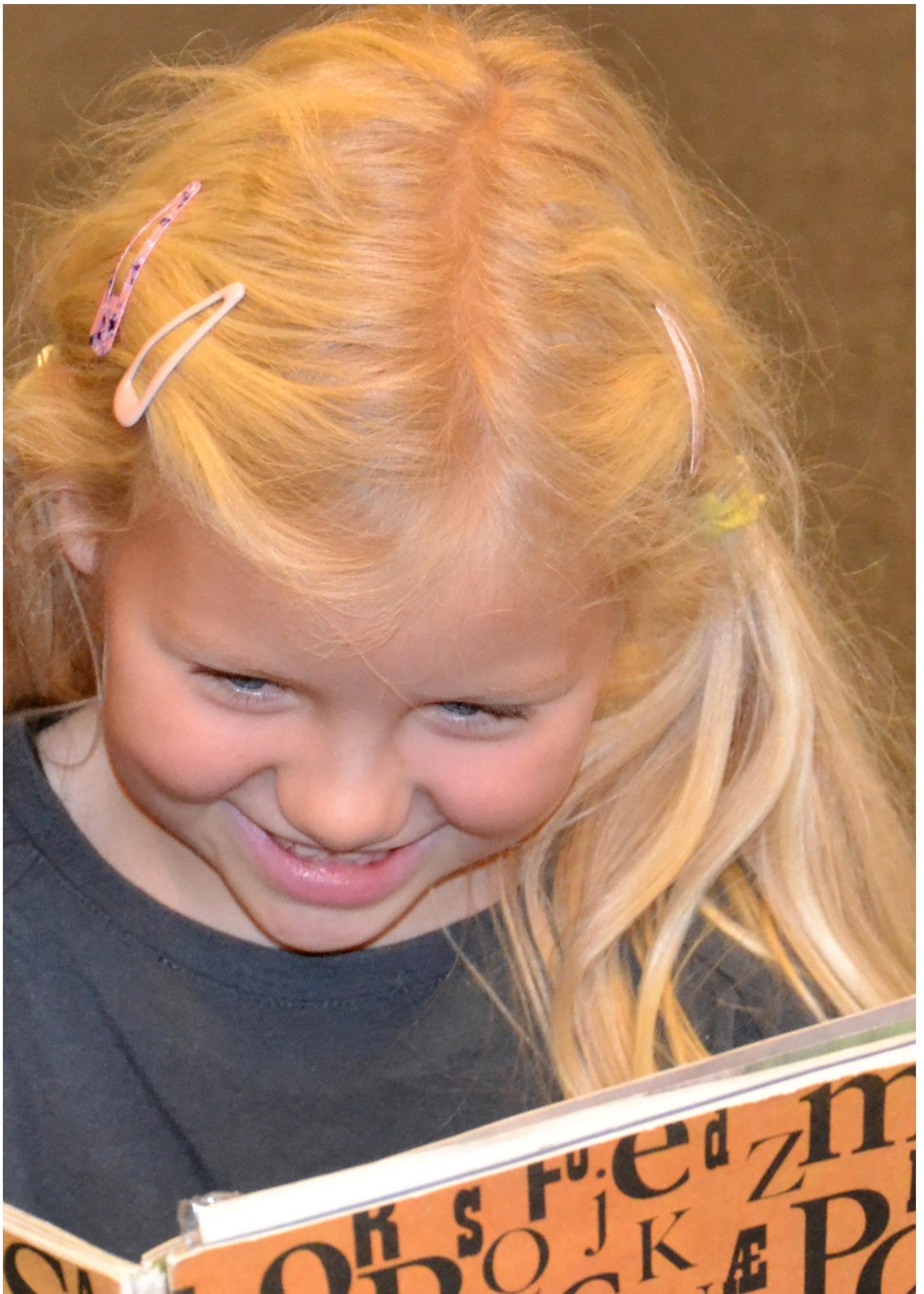
Genrebevidsthed
Genreskrivning
Litterære oplevelser

M

Genre

Individuelt tilpasset læseniveau
Arbejde med den enkelte elevs læselyst
Tydelige mål og veje til målet (SOLO)
Feedback
Udvikling af bevidsthed om egne ressourcer og progression
Samtaler om læsning med andre





Børn i læsevanskeligheder

Forståelse af læsevanskeligheder

Børn, der kæmper med læsning, er børn, der har problemer med en eller flere faktorer i Gladsaxe læseformel: Læsning = A x F x G x M. Begrebet 'læsning' forstås som både læsning, skrivning og stavning.

Børn kan have læsevanskeligheder på mange måder. Det kan være forbipasserende udfordringer, eller der kan være tale om mere gennemgribende udfordringer. Vanskeligheder i læselæringen kan for eksempel optræde som vanskeligheder med afkodning, sproglige vanskeligheder, herunder vanskeligheder på baggrund af andet modersmål end dansk, ordblindhed, vanskeligheder med arbejdshukommelse eller eksekutive vanskeligheder.

Som udgangspunkt skal undervisningen imødekomme alle elevers læringsbehov. Det fordrer, at vi arbejder udstrakt med differentiering, og at vi arbejder sammen om at skabe klare mål og rammer for læseudviklingen hos den enkelte elev og med velvalgte indsatser og løbende opfølgning.

De fleste elever vil profitere af en sådan almen undervisning. Nogle elever vil få brug for ekstra hjælp og støtte som en indsats, der foregriber, at de kommer i mere komplicerede vanskeligheder med læseudviklingen. Ganske få elever vil have behov for en mere indgribende indsats.

Elever med ordblindhed

Ordblindhed (dysleksi) er et handicap, der giver vanskeligheder med at lære at afkode (knække læsekoden). Årsagen menes at være en arvelig funktionsnedsættelse kendetegnet ved specifikke sproglige vanskeligheder, som medfører besværligheder i bearbejdningen af sproglyd. Ofte - men

ikke altid - finder man andre i familien med læsevanskeligheder, som har haft vanskeligt ved at lære at læse og skrive. Man taler om ordblindhed i tilfælde, hvor der ikke er indlysende årsager til vanskelighederne, som for eksempel stærk syns- eller hørenedsættelse, svære sprogsvanskeligheder, åbenlyse tegn på hjerneskade eller omfattende, generelle indlæringsvanskeligheder³.

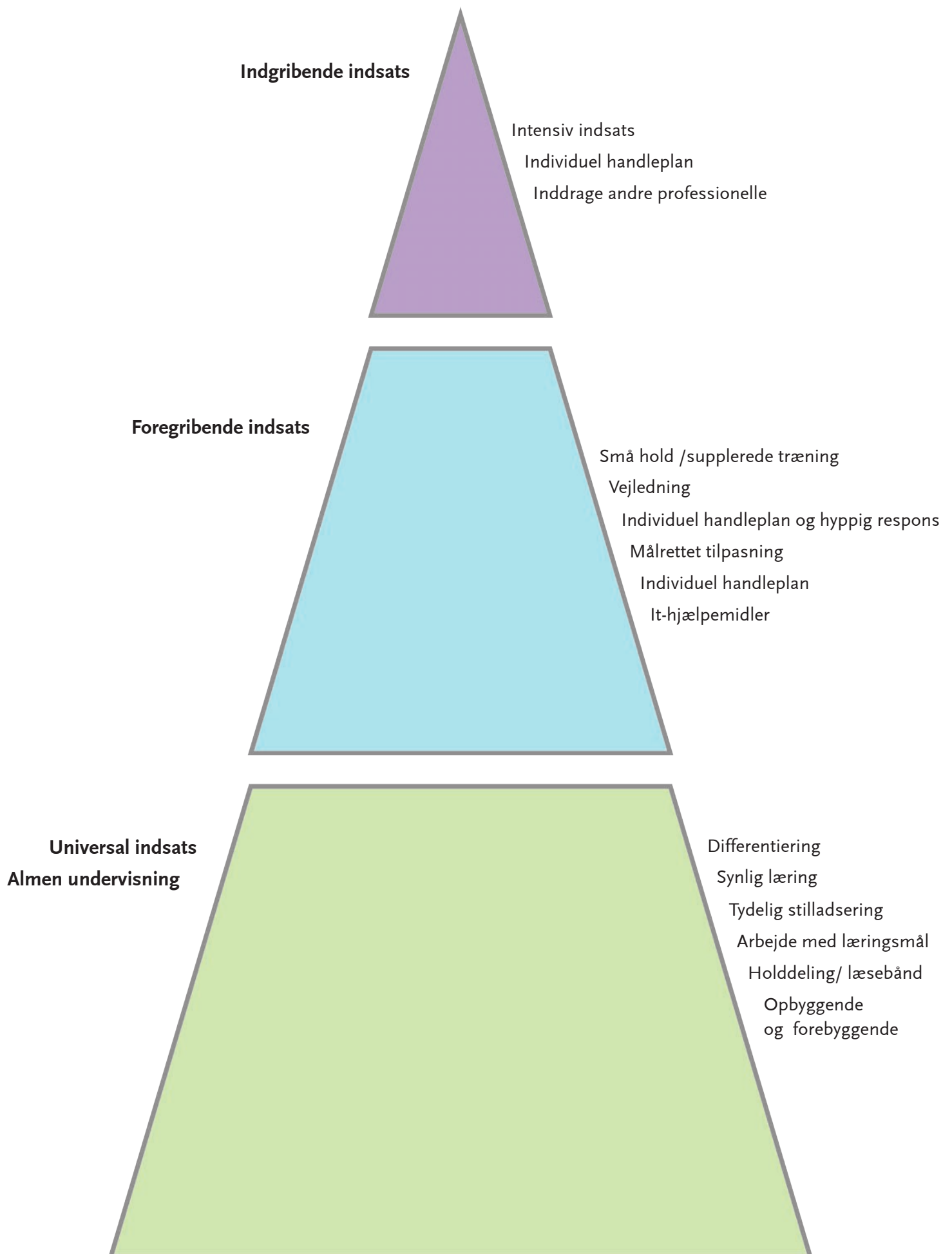
Hvis der sættes tidligt ind med systematisk undervisning, kan ordblinde godt lære at afkode, men det er sværere, kræver intensiv undervisning og tager længere tid end for børn, der ikke er ordblinde.

Arbejdsindsatsen for den enkelte ordblinde elev er meget større end for andre, og stor opbakning og forståelse fra omgivelserne er vigtige forudsætninger for positiv udvikling.

Ordblindhed er et blivende handicap, som kræver en fortsat indsats. Selv om læsekoden er knækket, skal ordblinde læsetræne mere end andre for at vedligeholde og automatisere læsefærdigheden. Eleven vedbliver ofte med at læse langsomt, har svært ved at få automatiseret læsningen, og har store vanskeligheder med at lære retstavning.

Det er vigtigt for ordblinde både at få intensiv læse-staveundervisning, og at it-støtte er en naturlig del af alle læringssituationer, hvor læsning og skrivning indgår. Ordblinde elever skal blive sikre brugere af kompenserende it-støtte, så vanskelighederne ikke forhindrer deltagelse på lige fod i skolen og i uddannelse på længere sigt.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling stillede i 2015 en ny digital ordblindetest til rådighed. Testen kan bruges fra 3. klasse (forår) som



led i en udredning, når der er begrundet mistanke om, at læsevanskeligheder skyldes ordblindhed. Det vil sige, at andre mulige årsager til læsevanskeligheder er undersøgt og udelukket. Testen kan bruges af en 'testvejleder', der udpeges af skolens ledelse. Testvejlederen skal have den nødvendige faglige viden om læsevanskeligheder, og brug af testen forudsætter, at vejledningen til testen følges. Al nødvendig information til skoleledelse, testvejleder og it-medarbejdere findes i vejledningen til testen⁴.

Ordblindhed optræder i forskellig grad og spænder fra lettere til meget svære vanskeligheder. Med en tidlig målrettet læseindsats suppleret af it-støtte kan ordblinde deltage og klare sig på lige fod i undervisningen. Det er målet, at dette bliver situationen for langt de fleste elever med ordblindhed i vores skoler. Der er i Gladsaxe Kommune udarbejdet en separat folder omkring elever med dysleksi. Folderen indeholder vejledning til, hvordan man kan gribe arbejdet omkring en dyslektisk elev an og giver generelle anbefalinger til, hvordan man kan tilrettelægge arbejdet på skolen i retning af at udvikle en ordblindevenlig skole. Svær ordblindhed kræver en mere omfattende indsats i form af supplerende undervisning, specialundervisning eller i meget svære tilfælde undervisning på læsekursus eller i læseklasse på Læseskolen (se mere om Læseskolen på side 5).

Tosprogede elever

At have et andet modersmål end dansk er i sig selv ikke noget problem eller nogen mangeltilstand.

Man må dog som underviser være bevidst om, at læringsvilkåret for tosprogede elever kan være anderledes end for de etsprogede elever, der undervises på deres modersmål.

Den gode udvikling af tosprogede elevers sprog- og læsefærdigheder kræver i sig selv ikke en anderledes sprog- og læsepædagogik end den, som

etnisk danske elever har brug for, men den kræver en bevidst opmærksomhed på, hvordan man bruger og behandler sprog i undervisningen.

Mange tosprogede børn og unge er teknisk dygtige læsere, men ofte læser de med en svag forståelse af indholdet. Når man ikke forstår, hvad man læser, hvorfor man læser og i det hele taget ikke har en aktiv læseindstilling, kan man heller ikke tilegne sig ny viden gennem læsning. Bevidst arbejde med læsestrategier er derfor særdeles vigtigt.

De tosprogede børn og unge er ligesom alle andre børnegrupper en uhomogen gruppe med vidt forskellige forudsætninger for at udvikle optimale sprog- og læsekompetencer, hvilket fordrer en individuel vurdering og differentieret undervisning. Den tosprogede elev skal i sin læring forholde sig til mødet med to (eller flere) sprog.

Eleven er så at sige på dobbeltarbejde i en mængde situationer, idet vejen ind i undervisningen netop går gennem et andet sprog end modersmålet.

Eleven skal på en og samme tid lære sproget, lære om sproget og lære gennem sproget i al skolens undervisning – også når det kommer til sprog- og læseudvikling. Det er et givent læringsvilkår for eleven, og det fordrer, at underviseren forholder sig til sprogbaserede elementer i læseundervisningen.

I forhold til tosprogede elever skal der være en særlig opmærksomhed på komponenterne, genre og forståelse i læseformlen. Der bør fokuseres og direkte undervises i læseforståelsesstrategier samt genre og teksttyper. Ligeledes er det særdeles vigtigt, at man i undervisningen forholder sig til de enkelte fags særlige ordforråd og udfører fokuseret undervisning i dette. Som vejledning og inspiration til undervisningen kan du søge information på EMU⁵. Hvis der på skolen er en DSA-vejleder, er det også muligt at sparre med denne.

³ Center for Læseforskning

⁴ Ordblindetestens testvejlederindgang

⁵ emu.dk/modul/styrk-tosprogede-elevers-faglighed



Guideline

- vedrørende elever i læsevanskeligheder

Trin 1

Grundlæggende skal alle dansklærere specifikt, og teamets øvrige lærere og pædagoger mere generelt, have en opdateret og tilstrækkelig viden om den almindelige læseudvikling og didaktik. Børnehaveklasseledere og dansklærere skal kunne differentiere læreprocesserne, arbejde med tydelige mål og stilladsering af undervisningen i en taksonomisk forståelse og følge op på barnets læring. De skal desuden i tide reagere, når et barn kommer i vanskeligheder i forhold til et eller flere områder i læseformlen og kunne iværksætte en indsats inden for rammerne af den almindelige undervisning i klassen. Dette gøres blandt andet ved hjælp af undervisningsdifferentiering i forhold til materialer, læringsaktiviteter og produkter og ved holddeling i og på tværs af klasserne på en årgang og i den understøttende undervisning. Alle børn har forskellige måder at lære på og tempi at lære i, og det er af stor betydning, at den almene undervisning giver plads til at imødekomme dette. Lærerne må forholde sig undersøgende og afprøvende til elevernes læring og deres læreprocesser. Sparring og vejledning er af stor betydning her, både fra faglig leder, læsevejleder og kolleger i teamet og i faget.

Trin 2

I de tilfælde, hvor elever opleves at være i længerevarende eller mere alvorlige læsevanskeligheder, må vanskelighederne afdækkes nærmere for at få præcis viden om, hvad der er svært, og hvilke indsatser der kræves. Der arbejdes med udgangspunkt i Gladsaxe Læseformel. Læsevejlederen udreder elevens forudsætninger og vanskeligheder og bidrager med vejledning om yderligere læsepædagogiske indsatser. Læsevejlederen kan sparre med andre læsevejledere i netværket og med Læseskolens udgående lærer. Tale-høre-læreren kan bidrage med vejledning om sprogpædagogiske tiltag og konkret sprogræning.

Trådene samles og indsatserne besluttet i samarbejde mellem lærer, læsevejleder og ledelse. Der udarbejdes en handleplan, og relevante tiltag iværksættes hurtigt og følges op. Undervejs dokumenteres indsatser og udvikling.

Forældrene inddrages i et tæt samarbejde omkring barnets læring og læseudvikling.

Det kan overvejes at inddrage det tværprofessionelle samarbejde, for eksempel tale-høre-lærer eller psykolog, for at få en bredere professionel vurdering.

Trin 3

I de få tilfælde, hvor en samlet indsats over længere tid ikke fører til tilstrækkelig læringsprogression hos barnet, må opmærksomheden og indsatserne skærpes, og øvrige professionelle inddrages i et mere formaliseret tværprofessionelt samarbejde. Formålet er at lave en helhedsvurdering af elevens læringsudfordringer og herudfra tage stilling til, hvordan elevens læringsbehov skal imødekommes fremadrettet⁶.

Hvis der på baggrund af oplysninger om dysleksi i familien, tidligere udredninger samt utilstrækkelig effekt af de hidtidige indsatser, er mistanke om dysleksi, kan eleven med forældrenes samtykke testes for dysleksi fra foråret i 3. klasse.

Testes eleven til at have dysleksi i svær grad, og er det skoleleders vurdering, at elevens behov for nuværende hverken kan imødekommes med skolens muligheder for supplerende undervisning eller specialundervisning, kan skolelederen i samarbejde med forældrene ansøge om optagelse på Læseskolen (se Bilag 8).

⁶www.emu.dk/modul/styrk-tosprogede-elevers-faglighed

Brug af data når elever er i læsevanskeligheder

Læsevejledere eller andre med læsefaglig viden udreder læsevanskeligheder med kvalitative test, der er målrettet individuel testning.

Gængse gruppelæseprøver, hvor en hel klasse testes på én gang, leverer hovedsagelig kvantitative data, som placerer eleven i en kategori i forhold til en norm eller andre kriterier. Gruppeprøver muliggør ikke et detaljeret indblik i elevens faktiske læseadfærd, kompetencer og nærmeste udviklingszone. Med kvalitative test får læsevejlederen og lærerne præcis information om, hvor elevens læselæring er på vej hen, hvad der eventuelt skal samles op på, og hvordan læreprocessen skal tilrettelægges for at fremme læringen.

Individuelle test udvælges af læsevejlederen ud fra elevens læse-skrive-status og ikke ud fra alder eller klassetrin. Brugen af nogle test er begrænset til bestemte klassetrin – typisk fordi de først må tages i brug et stykke inde i skoleforløbet.



Individuelle test til brug for udredning af læsevanskeligheder	0.-1. kl.	2.-3. kl.	4.-6. kl.	7.-9. kl.
Rambøll Sprogvrdering individuel del	x			
Ordblinderisikotesten	x			
IL-Basis (1.kl.)	x			
HOGREFES Skriftsproglig udvikling	x	x	x	x
Gladsaxematerialet (specifikke sproglige forudsætninger for læseindlæring)	x	x	x	x
DL - Diagnostisk læse- og Staveprøve	x	x	x	x
Elbros ordlister		x	x	x
DVO (Dansk Videnscenter for Ordblindheds test) - Individuel del (fra ultimo 2. kl.)		x	x	x
CHIPS individuel		x	x	x
National Ordblindetest (fra marts 3. klasse)		x	x	x
IL (Individuel Læseundersøgelse) Mellem		x	x	x
IL (Individuel Læseundersøgelse) Ungdom (fra 7. kl.)				x
ST-prøver (retstavning)			x	x

Samling af testmateriale, vi bruger i Gladsaxe, når vi afdækker ordblindhed hos elever.

Læseskolen

Gladsaxe Kommunes Læseskole for Ordblinde er placeret på Enghavegård Skole. Læseskolen er et kommunalt, specialundervisningstilbud, som modtager elever fra alle kommunens skoler.

Forudsætning for ansøgning er, at undervisning for eleven i den almindelige klasse kun vurderes at kunne gennemføres med støtte eller specialundervisning i mindst 9 undervisningstimer ugentligt (jf. Lov om Folkeskolen, jf. §3, stk.2).

Læseskolen tilbyder:

1. Læseklasse. Det vil sige fuldtidsundervisning på Læseskolen. Eleven overflyttes til Læseskolen i den periode, eleven er optaget på Læseskolen. Det revurderes hvert år, om eleven fortsat har behov for at gå i Læseskolen eller sluses tilbage til den tidligere skole.
2. Intensivt 12-ugers læsekursus fordelt på to perioder inden for et skoleår. Kurset afholdes på Læseskolen. Eleven bevarer tilhørsforholdet til hjemskolen.

Målgruppen er:

- # Normaltbegavede elever med svær ordblindhed, som på trods af en intensiv indsats på hjemskolen endnu ikke har påbegyndt en funktionel læseudvikling i begyndelsen af 3. klasse.
- # Eleven kan have andre vanskeligheder end læse- skrive-vanskeligheder, men der lægges vægt på, at læse-skrive-vanskeligheder er det primære handicap, det vil sige, at eleven ikke har andre vanskeligheder, som på indlysende måde kan forklare elevens vanskeligheder med indlæring, herunder læseindlæring.
- # Fagligt er eleverne kendetegnet ved, at de ikke har knækket læsekoden og for eksempel ikke kan læse lix 5 og derover selvstændigt i 3. Klasse. At de er alvorligt udfordret af vanskeligheder med specifikke sproglige forudsætninger for læseindlæring - primært vanskeligheder med bearbejdning af sproglyd. At de opnår resultatet 'Ordblind' i National Ordblindetest.

Læseskolen arbejder med udgangspunkt i det faglige, det personlige og det sociale. Der arbejdes med et tæt forældresamarbejde.



Nyttige links og bilag

Links

EMU - Danmarks Læringsportal

Her finder du blandt andet Fælles Mål, faghæfter, om tosprogede elever og om sprogudvikling.
emu.dk

Folkeskoleloven og tilhørende bekendtgørelser

retsinformation.dk

Jeppe Bundsgaards udvidede læseformel på Daneklærerforeningens forlag Systimes hjemmeside

fl-stx.systime.dk/index.php?id=233

ROAL, Samrådet for Ordblindhed og Andre Læsevanskeligheder

Her finder du handleplansskema til brug i forbindelse med ordblinde elever.
roal.dk

Gladsaxe Dagtilbud

gladsaxe.dk/dagtilbud

Bilag

Nedenstående bilag finder du i den elektroniske udgave på gladsaxe.dk/skole

Bilag 1: Læseformlen

Bilag 2: Oversigt over testmaterialer og vejledning til brug af dette

Bilag 3: Forslag til læse-skriveaktiviteter med kompenserende hjælpemidler

Bilag 4: Læsehastighed og lixtal

Bilag 5: Skabelon til dagsorden til læringskonference

Bilag 6: Skabelon til handleplan for læselæring i almen undervisning

Bilag 7: Skabelon til handleplan for børn i læsevanskeligheder

Bilag 8: Vejledning til ansøgning om optagelse på – og visitation til læseskolen

Bilag 9: Oversigt over begreber, der knytter sig til læsning



Det dur ikke at samle
al læsetræning til om søndagen.
Der skal læses lidt hver dag!
Det hjælper ikke at børste tænder tre
timer mandag morgen,
fordi du skal til tandlægen.
Hvis ikke du har børstet lidt hver dag,
så får du huller alligevel!
Sådan er det også med læsning.
Læser du ikke regelmæssigt,
får du huller.